

УДК 330.351.017

Л.М. Петренко, асист.

Кіровоградський національний технічний університет

Теоретичні аспекти дослідження інвестиційної діяльності

В статті розкрито сутність поняття «інвестиційна діяльність», проаналізовані підходи до визначення її економічного змісту, досліджено співвідношення інвестиційна діяльність та інвестиційний процес.

інвестиційна діяльність, інвестиційний процес, прибуток, нарощування капіталу

Інвестиційна діяльність завжди перебуває в центрі уваги економічної думки, так як спричиняє відчутний вплив на макроекономічний розвиток країни. Інвестування є визначальним чинником економічного зростання в цілому. У сучасних умовах інвестиції виступають найважливішим засобом забезпечення умов стабілізації економіки, структурних зрушень у народному господарстві, активізації технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макрорівнях.

Дослідженню питань теоретичних основ інвестиційної діяльності присвячені роботи багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів та практиків, зокрема С.І. Абрамова, В.М. Аньшина, В.Д. Базилевича, Г. Бірмана, В.М. Гейця, С. Шмідта, І.А. Бланка, Л.М. Борщ, М.А. Лімітовського, П. Массе, Т.В. Майорової, Т.Л. Мостенської, А.В. Мертенса, В.Л. Осецького, А.А. Пересади, Ф. Фабоцці, А.А. Чухно, У. Шарпа, Л.Дж. Гітмана, А.В. Мертенса, М.П. Денисенка, А.М. Поручника, П.С. Рогожкина, Н.О. Тараненко, Д. М. Черваньова, В.Г. Федоренко, В.Я. Шевчука, М.Д.Джонка та інших.

Однак сьогодні ще не вирішеними залишаються питання чіткого обґрунтування теоретичних основ інвестиційної діяльності, визначення її сутності та методичного підґрунтя.

Метою статті є дослідження підходів до трактування економічного змісту інвестиційної діяльності.

Формування ефективної відтворювальної структури національної економіки забезпечують її структурні зрушення. Одним із основних дієвих інструментів соціально-економічних перетворень є активізація інвестиційної діяльності, яка забезпечує розширення або модернізацію основних та обігових засобів матеріального виробництва, розширення, реконструкцію та оновлення житлового фонду, лікарень, навчальних закладів, об'єктів культури, спорту, науки, розвиток людського капіталу, а також інноваційну діяльність. Отже, за таких умов особливого значення набуває активізація інвестиційної діяльності як засобу досягнення вказаних цілей.

Інвестиційну діяльність можна розглядати з двох позицій – у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні інвестиційна діяльність — це діяльність, пов'язана із вкладенням коштів в об'єкти інвестування з метою одержання прибутку. Подібне трактування міститься в Законі «Про інвестиційну діяльність» [15], відповідно до якого інвестиційна діяльність визначена як сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій. У вузькому розумінні інвестиційна діяльність, власне інвестування, визначається як собою процес перетворення

інвестиційних ресурсів у вкладення.

Сутність інвестиційної діяльності розкривається, як на мікро-, так і на макрорівні, та визначається ефективністю використання інвестиційних ресурсів. У цьому плані вирішальне значення мають результати господарської діяльності інвестиційних галузей. Їх технічний рівень, організація виробництва, здатність до засвоєння інновацій здійснюють основний вплив на інвестиційний цикл, окупність і віддачу інвестиційних ресурсів [19, с.16]

Варто відзначити, що в роботах вітчизняних та закордонних вчених стосовно дослідження інвестицій не досягнуто єдності думок щодо тлумачення поняття «інвестиційна діяльність».

Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності під інвестиційною діяльністю розуміють діяльність, пов'язану з придбанням і реалізацією необоротних активів, а також із здійсненням фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

Думка вченого Панчишина С.М. є досить загальною і визначає інвестиційну діяльність як сукупність рішень та відповідних дій, скерованих на перетворення заощаджень у інвестиції [11, с. 137].

На думку Щукіна Б.М., інвестиційна діяльність є процесом організації інвестування в реально існуючих у країні умовах господарювання. Вчений стверджує, що в процесі інвестування визначається модель поведінки інвестора щодо нарощування свого капіталу [23, с.13]. Подібної думки дотримується Білолипецький В.Г., який визначає інвестиційну діяльність як проектну, організаційну, управлінську, контрольну роботу, що виконується в інтересах планової реалізації інвестицій [1, с. 19].

Іванов Г.І. під інвестиційною діяльністю розуміє діяльність із формування, розміщення, вкладення, трансформації і відшкодування інвестицій, включаючи управління ними і всією системою інвестиційних відносин [6, с.80].

Заслуговують на увагу і напрацювання Костюкевича Р.М., який в макроекономічному аспекті визначає рівень інвестиційної діяльності темпами економічного розвитку країни [8, с. 22].

Разом з тим більша частина дослідників пов'язує інвестиційну діяльність в першу чергу з отриманням прибутку. Зокрема, Федоренко В.Г. трактує інвестиційну діяльність як комплекс дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти з метою отримати прибуток [18, с. 13]. Гончаренко Л.П. під інвестиційною діяльністю розуміє вкладання інвестицій та здійснення практичних дій з ціллю отримання прибутку чи отримання позитивного ефекту [3, с. 27]. Черваньова Д.М. визначає інвестиційну діяльність як комплекс заходів і практичних дій юридичних та фізичних осіб (українських або іноземних), а також держави щодо здійснення інвестицій у будь-якій формі з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [21, с. 32].

Погасій С.О. розглядає інвестиційну діяльність більш обширно, характеризуючи її процесом пошуку необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої за вибраними параметрами інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) і забезпечення її реалізації [14, с. 8].

Ковтун Н.В. стверджує, що інвестиційна діяльність є сукупністю заходів та послідовних практичних дій з боку суб'єктів інвестування, які пов'язані з реалізацією інвестиційних намірів з метою отримання доходу [7, с. 26].

Разом із тим Череп А.В. та Рурка І.Г. розглядають інвестиційну діяльність не просто як вкладання наявних ресурсів з метою отримання прибутку, а як важливу складову міжнародного руху капіталу, яка здатна забезпечити міграцію капіталу з однієї країни в іншу, а також прискорювати цю міграцію в одних сферах світового

господарства, та уповільнювати в інших [22].

Можна погодитись з думкою Є.А. Стефановича, що сьогодні інвестиційна діяльність – це комплекс заходів держави, фізичних та юридичних осіб, спрямований на ефективне розміщення ресурсів з метою отримання очікуваного ефекту. Ефектом може бути не лише прибуток, а й, наприклад, розбудова інфраструктури, покращення умов життя населення тощо [17, с.61].

Протилежної точки зору притримується Дука А.П., вважаючи поняття «інвестиційна діяльність» набагато ширшим оскільки вона являє собою цілеспрямовано здійснюваний процес пошуку необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування, формування збалансованої за обраними параметрами інвестиційної програми або портфеля та забезпечення ефективності їх реалізації [4, с. 63].

Значна частина науковців ототожнюють інвестиційну діяльність з інвестиційним процесом, або взаємозамінюють ці поняття [9; 12].

Що стосується поняття «інвестиційний процес», то багато вчених зводять його до процесу реалізації інвестиційної діяльності. Проте ці поняття не є зовсім тотожними, а скоріше доповнюють один одного. Слід погодитись з думкою О.М. Підхормого, який розглядає інвестиційний процес як послідовні зміни стану капіталу в результаті здійснення інвестицій, а інвестиційну діяльність – як діяльність з вироблення та реалізації інвестиційних рішень, спрямовану на відновлення, збереження і приріст вартості капіталу [13, с.16]. При цьому науковець звертає увагу на суттєві відмінності між інвестиційним процесом та інвестиційною діяльністю:

- не всі заходи, що відносяться до інвестиційної діяльності, ведуть до зміни капіталу, тобто зумовлюють інвестиційні процеси (наприклад, виставлення надто низької ціни купівлі або надто високої ціни продажу активів, при якому протилежна сторона не бажає укласти договір; збір та опрацювання інформації без її використання у процесі інвестування тощо);

- існують випадки, коли інвестиційна діяльність відбувається в одному періоді, а зумовлений нею інвестиційний процес – у іншому (наприклад, при зміні курсу на цінні папери, якими володіє інвестор, може відбуватися зміна стану його капіталу, при цьому інвестиційна діяльність уже була здійснена в минулому; при купівлі цінних паперів, яка належить до інвестиційної діяльності, нарахування дивідендів, яке впливає на величину капіталу підприємства, відбувається в майбутньому, коли інвестор може і не здійснювати інвестиційної діяльності, тощо);

- інвестиційний процес передбачає певну хронологічну послідовність зміни стану капіталу, а інвестиційна діяльність характеризується дещо нелінійним та ймовірнісним характером позитивних змін капіталу (певна величина позитивної зміни капіталу може досягатись при різних затратах, що потребує пошуку оптимального варіанту реалізації інвестицій);

- інвестиційна діяльність передбачає відновлення, збереження і приріст вартості капіталу тільки одного інвестора, а інвестиційний процес – щонайменше двох учасників інвестиційного ринку.

Уточнюючи дефініції «інвестиційний процес» та «інвестиційна діяльність» доцільно спочатку дослідити співвідношення понять «діяльність» і «процес». Гегель під діяльністю розумів єдність теорії і практики [2, с. 211]. З філософської точки зору діяльність є формою активності, яка характеризує здатність людини чи пов'язаних з нею систем бути причиною змін у бутті [20, с.163].

У свою чергу, процес розглядається як послідовна зміна предметів і явищ, що відбувається закономірним порядком [16]. Мочерний С.В. робить висновок про те, що:

«поняття «процес» конкретизує поняття «явище», відображає його зміну у часі, наявність певних етапів або стадій під час таких змін» [10, с. 111].

Багатогранність поняття «інвестиційна діяльність» призводить до протиріч та неузгодженості підходів, які застосовуються для розкриття його змісту та сутності. Як показав критичний аналіз наявних у науковій літературі визначень, існують різні підходи до розкриття поняття, найбільш поширені з яких наступні:

- як інструмент;
- як процес-дія;
- як підсистема;
- як система управління.

Підхід, орієнтований на інструмент, є достатньо поширеним. Під інструментом найчастіше розуміється лише засіб досягнення певної мети, а за такої умови дане визначення є досить вузьким.

Підхід, орієнтований на процес чи дію, виділяє лише одну сторону поняття – його розвиток в часі чи здійснення певної дії, інші сторони даного поняття залишаються поза увагою. На нашу думку, сутність інвестиційної діяльності є набагато ширшою, ніж зведення її до окремого процесу чи дії.

Що стосується підходу, орієнтованого на підсистему, то його дотримується значна частина вітчизняних та зарубіжних науковців, але при цьому визначення поняття як підсистеми у них достатньо різні.

Підхід, що спрямований на систему управління не в повній мірі відображає сутність інвестиційної діяльності. Підґрунтям такого ствердження є, перш за все, загальне визначення системи як комплексу підсистем, елементів та компонентів і притаманних їм властивостей, між якими відбувається взаємодія.

Узагальнюючи вище сказане, зазначимо, що під інвестиційною діяльністю слід розуміти організовану діяльність, що здійснюється в реально існуючих у країні умовах господарювання за допомогою практичних дій суб'єктів інвестиційної діяльності, функцій яких полягають у цілеспрямованому процесі знаходження необхідної кількості інвестиційних ресурсів, виборі відповідних об'єктів чи інструментів для їх вкладання, розробці і впровадженні поетапної інвестиційної програми чи стратегії та забезпеченні ефективної її реалізації з метою отримання прибутку та/чи іншого позитивного ефекту.

Список літератури

1. Белолипецкий В. Инвестиционная деятельность фирмы [Текст] / В. Белолипецкий // Консультация директора. – 1997. – № 14. – С. 18-21.
2. Гегель Г.В.Ф. Наука логики [Текст]/ Гегель. - М.: Мысль. 1971. Т. 2. - С. 210-211
3. Гончаренко Л.П. нвестиционный менеджмент[Текст]: учебное пособие /Гончаренко Л.П.— М.: КНОРУС, 2005 – 256с.– С. 27-29.
4. Дука, А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування. [Текст] : навч. посіб. / А.П.Дука. — К. : Каравела, 2007. – 424 с
5. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. [Текст] / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
6. Иванов Г. И. Инвестиции: сущность, виды, механизмы функционирования [Текст] / Г. И. Иванов. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. – 352 с.
7. Ковтун Н. Теоретичні засади інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності : співвідношення основних понять та категорій [Текст] / Ковтун Н. // Вісник київського національного університету ім. Т. Шевченка № 101/2008 С. 25-29
8. Костюкевич Р.М. Інвестиційний менеджмент. [Текст] : навчальний посібник/ Р.М. Костюкевич - Рівне: НУВГП, - 2011. - 270с.
9. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: [Текст] навчальний посібник. / Т.В. Майорова - К.: "Центр навчальної літератури", 2004. - 376 с.

10. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження. [Текст] / С.В. Мочерний - Львів: Світ, 2001. - 416 с.
11. Панчишин С. М. Макроекономіка: [Текст] навчальний посібник / С. М. Панчишин. – К. : Либідь, 2001. – 616 с.
12. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. [Текст] / А.А. Пересада - К.: Лібра, 2002. - 472 с., с. 30-32
13. Підхонний О.М. Управління інвестиційними процесами на фінансових ринках: [Текст] навч. посібник / О.М. Підхонний. – К : Кондор, 2003. – 184 с.
14. Погасій С. О. Інвестиційний менеджмент (в прикладах і завданнях): [Текст] навч. посібник / С. О. Погасій, О. В. Познякова, Ю. В. Краснокутська; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 337 с.
15. Про інвестиційну діяльність : закон України від 18.09.1991 р. № 1560-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12>.
16. Словарь иностранных слов [Текст] / Сост.: Лехин М.В., Кокшина С.М., Петров Ф.Н. и др. - М.: Изд-во иностранных и научных словарей, 1960. - 778 с.
17. Стефанович Є.А. Інвестиційна діяльність як економічне явище [Текст] / Є.А. Стефанович // Економіка та держава. – 2010. – № 11. – С. 60–64.
18. Федоренко В.Г. Инвестознаство: [Текст] Підручник- 3-тє вид., допов. / В.Г. Федоренко — К.: МАУП, 2004, 480 с.
19. Федоренко В.Г. Шляхи підвищення ефективності інвестицій в Україні [Текст] / В.Г. Федоренко – К. : Науковий світ, 2003. - 724 с.
20. Філософський енциклопедичний словник [Текст] / Сост. В.І. Шинкарук та ін. - К.: Абрис, 2002. - 742 с., с. 163
21. Черваньов Д. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств: [Текст] навч. пос. / Д. Черваньов. – К. : Знання-Прес, 2003. – 622 с.
22. Череп А. В. Інвестиційна діяльність в Україні: стан та шляхи її активізації [Текст] / А. В. Череп, Г. І. Рурка. // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво : науково-виробничий журнал. - 2011г. № 3- С.48-52
23. Щукін Б. М. Інвестування: Курс лекцій. [Текст] / Б.М. Щукін — К.: МАУП, 2004. — 216 с. 19 с.

Л.Петренко

Теоретические аспекты исследования инвестиционной деятельности

В статье раскрыта сущность понятия «инвестиционная деятельность», проанализированы подходы к определению ее экономического содержания, исследовано соотношение понятий инвестиционная деятельность и инвестиционный процесс.

L.Petrenko

The theoretical aspects of the research investment

The article reveals the essence of the concept of "investment activity". Approaches to the definition of its economic content, relations between the concepts studied investment banking and investment process.

Одержано 24.10.12